

סקירות אמנותיות-ספרותיות

ארתור שניצלר

במשך עשרות השנים האחרונות נתפרסם א. שניצלר כאחד הסופרים, אשר חיטיבו לתאר ולספר על חיי הכרך ועל מפוסיו המיוחדים. ופרסומו זה לא נשאר בין חומות הכרך, המרוק בגניו ומשורר את שירתו העליונה, שירת הפרפר המתקתקה, מתולדת אירוסיות, — פרסומו הלך לפניו. ולא בכרי. הוא הנהו אחר הסופרים האלה, אשר יצרו להם עולם משלהם; וכמוכן, שבמסגרת אותו העולם חיים ומתנועעים אישים, מפוסים, מחשבות, תמונות; אלה הם ללא ספק מפוסיו של שניצלר, שידע לרלות אותם מתוך מצולות החיים של כרך זה. הוא העלה מפוסים, שידע לחקות אותם ולמסור אותם כנאמנות רבה ובכנות.

ואף על פי כן, קיים דבר מה בולט, אם גם בקשר הברלי מיוחד, המבדיל בין עולמו של שניצלר ובין העולם המציאותי. הוא ידע להטביע בו סגנון חיים ופרצוף מיוחד, הקובעים את דמותו, — והם הנם גם היסוד לעולם השניצלרי, שלצדו חוקים ומושגים משלו.

ביצירתו של שניצלר נכרים כל סמני תקופתו. הוא מסר לא רק את האיש; ידע לגבור על זה ולהגיע לירי תפיסת עולם שמסביבו ומחוצה לו, ובחוסר הזה להשתמש כאבני יסוד לבנינו הוא. יצירתו של שניצלר הנה בכל בנייתה, עד כמה שאלה יהיו שונים זה מזה, באת כוח של דור מסוים; היא כולה מעורה בו וממנו נדלחה.

מבחינה גיאוגרפית עולמו הרוחני הוא בוניה. והוא נמצא בוניה, אף בזמן, שגבוריו נוסעים לזלצבורג, או לאימליה, או לצרפת—מה שקורה לעתים רחוקות. יצירי-רוחו מרגישים את עצמם הכי טוב — בוניה. ואם אלה עוזבים את הכרך, אזי מצטווים לרך במשהו מן הרוח הוניהית.

שניצלר אהב את הכרך הוניהי הסוער, ידע אותו היטב ואת אנשיו ופוסיו. על ידי התמסרותו ושקידתו על הלך רוח של גבוריו, המכוננים תוך בירת-קיריה—שעם חורבן המנרכיה ירדה מגדולתה—ידע לשמור עליהם ולהוריש אותם לדורות הבאים.

ומה הוא העולם הזה, הנבדל בהרבה מתקופתו? זהו כחלש עולם הצורות התרבותיות הנאות והניעמות. אין מקום ביצירתו של שניצלר לעלילות גסות, פגומות תרבות ומדה, למלים פוגעות, מעליבות והסרות טעם. ואם האישים הפועלים אינם מצטיינים בתרבות יתרה, כגון בתרשימה, הרי שתיכף ומיד מזדו המחבר ובוערת, מגחך, כשרונו ועדינות הרגשותו מאיציל הוא מרוחו על מתלך הדברים. אין זאת אומרת. שדמויותיו הוכנו כפי מתכונת בלתי טבעית מגנדרת, שמקומן נאה רק בטרקלינים; הוא הנהו אחד ממשוררי הפרוזה הגרמנית בוניה, האוחבים את סביבתם ואת האישים החיים תוכה, שידעו להעלותם לדרגת יצירה. שניצלר אינו רק אמן, הוא הנהו גם איש הרוח והתרבות המעודנת, היודע לגבור ברוח תרבותו על דברים, שהם לכאורה, שיקנטיים, כגון רצח, אבוד עצמו לדעת, מחלות; הוא ידע לפרוש עליהם ירועותיו ולהציגם, הודות לתרבותו המעודנת, בצורה המתאימה. אין זה מקרה, שבכל יצירתו אין מקום למלחמה, מהפכות וכדומה. הוא הנהו ספקן, אך ספקן המשתתף בצערם של אחרים, רגיש למראה המרגיות, כי בעצמו מרגי הוא, והדבר לא הרפה מסגנו. ספקנותו מערשלת את הערכים המוחזקים זה זמן כקדושים בעיני ההמון ומציג אותם בכל אמיתותם המזויפת. לא על מנת ליצור במקומם ערכים חדשים, כי אם מתוך רצון פשוט... ללעוג וללגלג עליהם. העמדה הזאת אינה רק חכמה, היא הנה קשה עד לאין שעור, ואינה, חס וחלילה, פרי של קלות-לדעת. הוא היה ספקן: המות והחיים, האהבה והשנאה הנם בשבילו רק שניים של משחק יפה, ואף המשחק הזה אינו אלא כהברקה עולם בלתי נחקר.

תערוכת י. ת. ברנר כספריה הלאומית

קירות ערומים, לבנים. אין איש. אולי המרחק הרב מן העיר הוא שגרם לכך, ואולי... חבל על דאבדון ומשתכחין. בארונות זכוכית אחרים מכתבים, תמונות, ספרים שחבר ברנר או הוציא בעריכתו ובהשתתפותו. מחלקת בקורת ונקרולוגים.

12-15 מכתבים. הכתב מושך את העין: ברור, מרוק, אם כי מלא שרשופים, מחיקות והוספות. יש כוח מושך במכתבים. הם הם הפנה האינטימית ביותר שנשארה לו, לאדם, ומאפשרת לו להתערפל. קטעים, ברנרניים אחרים נחרתים בזכרון. החתימה שלו במכתבו לש. ביחובסקי (1899): „האוניו שאני והאוסקאר בליאני“ (החלכה והמרוכה) מתרומסת לסמל, מעין חס ילדות למלים שהוא משגר לברדיצ'בסקי, (1907): „כל מורשי לבבי מלאים תודה אין קץ. והנני מתהאם לפניך כילד—י. ת. ברנר“ (וזה כל הגלוייה). בגלויה לשופמן (1911): „על אירושך שמעתי. לא צריך היה להכריז על זה. אבל אם היא נערה מוכה—או גם החכמה היא הכל. מדוע לא להכריז? אם תצטלם אתה תשלח לי את התמונה, רוצה הייתי שאוהב גם אני.“ להלל צייטלין ולא. נ. גנסין (1906): „אחים, קבלתי את מכתביכם בבוקר, וכבשתי את פני בכר ונוכחתי שאבדנו. ולא רק מפני שכלכם יוצאים מדעתכם, גם אני יוצא מדעתי בכל יום ויום—אלא גם מפני... בקיצור, הנני עיף מאד מעבודתי ואיני יכול לכתוב“—ובאותו המכתב ישנן עוד שורות אחרות, אפניות להכרת יחסו של ברנר אל הסופר המחזיל: „עברתי היום עשר (ההדגשה של המנח) פעמים ונוכחתי שלמרות צורתם הגרועה הם ראויים וראויים לדפוס. הרבה הם מגידים לנפשי.“ (הנידון—שירי דמניק). ביחס לקובץ לזכרון א. נ. גנסין הוא כותב לביחובסקי (תרע"ג): „...דעתי היא שלחוציא קובץ לזכר אורי ניסן ציריך רק ברוחו של אורי ניסן ואם לא—לא צריך שיאספו אנשים ויברו ויחזרו איש על דברו רעהו בשבחים וקלוסים ספירואופייים למנוח, —בזה ודאי אין צורך לזכרונו של א. נ. ... לזכר א. נ. צריך להוציא קובץ ספרותי-אמנותי, שיבואו בו דברי ספרות יפים ואולי גם ריפרודוקציות אחרות יפות (את המחלקה הזו למסור לעריכתו של אמן).“

ומן המכתבים—אל כתיב ברנר. ברנר הוציא קרוב 155 חוברות וספרים, בהושיה“ החל ובשפיבלי“ (שכול ושליין) גמר. ברנר הרגם בדברים שונים מאת ראובני, דיבוינסקי, רופין, טרוספלדור, מוגן, ביחובסקי, הויפמן, שולסטוי, חוברות מדועות של לונקביץ, סלופצבת, ינסן, דוסטויבסקי וכו'. ברנר היה העורך והמאי של: ציחוב, בתרגום גנסין, חוברות של ש. י. ענגון, אורלף, „בינתיים“, בשעה זו „המעורר“ ריבויים, „פרודות“, „קובץ ספרותי“ (פרי לחותמי „האחרות“), „האחרות“ (שבועון לעניני הפועלים והמוני העם בא"י), „הצרה“ (קובץ לזכרונו של א. נ. גנסין), „הארמה“, „הארץ והעבודה“. ברנר השתתף באחיאסף, הקונטרס, הפועל-הצעיר, ספרות, העולם, שלכת, השלוח, ארכיוסער וועלט (עתון אנרכיסטי באירוש, באמריקה) יפת, אחרות, מולדת, שעע של עתונים, של חוברות—כל זה קם מחדש לחתיחה וחי חיים חדשים.

דלות הן המחלקות „ברנר המתורגם“ והנקרולוגים. שנים-שלשה ספרים ושנים שלשה מאמרים מתורגמים לאירוש רוסית וגרמנית. ותו לא!—במחלקה לנקרולוגיה: 7-5 מאמרים קצרים בשפות שונות. וזה הכול מסאות המאמרים שנכתבו עליו.

הכנרית אורה שלום (שפירא)

באה מגרמניה להשתקע בארץ ישראל ונותנת שעורים בכנור ליחידים ולקבוצות שכונת גאולה. בית פרננד—כהן, עיי בית וייס קומה א' מ 12-15.